

TASCA D'ANÀLISI DEL LLIBRE:

ANGLADA, Lola (1937): *El més petit de tots*. Barcelona: Comissariat de Propaganda.

1. Anàlisi pragmàtica	1
2. Anàlisi paratextual.....	2
3. Anàlisi discursiva	2
Referències bibliogràfiques.....	4

1. Anàlisi pragmàtica

TASCA. Context històric de l'obra *El més petit de tots*. Analitza el circuit de lectura en el qual va ser dissenyada, creada i distribuïda aquesta obra de Lola Anglada.

A continuació, destaquem informació imprescindible sobre el tema. La lectura completa dels estudis citats us proporcionarà dades imprescindibles per poder fer-ne l'anàlisi completa.

Rovira (1988: 454): «[...] producte de la guerra amb el qual crea un personatge simbòlic, el noieta antifeixista, que es distingeix pel seu civisme i el seu amor a Catalunya, entorn del qual l'autora recrea d'una manera molt viva -encara que, com sempre, idealitzada- fets i escenes de la rera guarda a Catalunya, i acaba evocant la victòria esperada que no arribà».

Valriu (1994: 94): «[...] presenta un personatge sense nom propi. És *El més petit de tots*, una mena de nen diminut, vestit amb una granota com els milicians, una barretina al cap i la bandera catalana a la mà. La seva funció era encoratjar la gent perquè col·laborés en la causa republicana. L'obra es tancava amb un capítol final ple d'esperança i il·lusió, que donava la guerra per guanyada. La figura del més petit de tots es va convertir en mascota del bàndol republicà».

Campillo (2007: 161): «Al lector actual potser li semblarà que el llibre, tan rodó i ben acabat, pateix d'un excés d'exemplaritat, tant en les consideracions expressades per la veu narrativa com en els parlaments del protagonista. Més enllà de recordar que és un producte digníssim de propaganda, un viatge hemerotecari pot esbandir les reticències dels llepafils, en palesar amb quina eficàcia el discurs pamfletari o la consigna dura i pura

són conduïts per Lola Anglada a l'àmbit de la delicadesa narrativa i al de la seva visió del món».

Lluch (2013: 158-159): «En definitiva, tot el relat és una al·legoria amb una doble proposta de lectura, una superficial: relats amb una mena de semiheroi com a protagonista on intervenen diferents habitants d'una ciutat. I una altra lectura crítica amb una intencionalitat pragmàtica educativa i moralitzant. Qualsevol lector està en disposició de realitzar aquesta doble lectura perquè el narrador l'explicita i en dona claus per poder realitzar-la. És a dir, un discurs ficcional que actua com una al·legoria en la qual el narrador explicita les claus de la doble lectura. Per tant, la intencionalitat pragmàtica del narrador s'identifica amb la veu de la institució política que apareix als paratextos: el personatge A, El més petit de tots, és un metàfora de l'altre protagonista, una mena d'alter-ego que representa el bo i millor del poble.

Cal destacar que la funció educativa és present, també en el llenguatge. La República propiciava la coeducació i, per tant, la utilització d'un llenguatge no exclouent amb la dona, com s'usa en el text: «ha invitat totes les noietes i tots els xavalets de Barcelona» (p. 5), «Elles i ells baixen animats» (p. 9). I ho destaquem perquè, segons les nostres observacions, pensem que és aquest el primer llibre, que les utilitza.

El lector proposat va més enllà del lector infantil. Contràriament al que passava en altres textos estudiats, mentre el format, el tipus de protagonista o les il·lustracions proposen un lector infantil, el text s'adreça a un de qualsevol edat que identifica amb col·lectiu "poble" i que pertany a una ideologia identificada amb els ideals de la República. De fet, no apareix cap altre personatge infantil i els consells que s'hi donen o els vicis que es critiquen i les qualitats que s'hi propicien no són pròpies de la infantesa si no dels adults.»

2. Anàlisi paratextual

TASCA. Analitza les dades dels paratextos més visibles i dels interiors. Recorda que en aquest cas, considerem les il·lustracions com a paratextos.

3. Anàlisi discursiva

TASCA. Tria un dels contes, reflexiona sobre quins són els elements discursius més rellevants i els analitza.

Informació prèvia:

Lluch (2013: 154-156): «El fil argumentals és el següent: el més petit de tots, el protagonista, es presenta com el fill de la Revolució i apareix pels carrers de Barcelona seguit per tot el poble i cada capítol narra una escena que representa una unitat temàtica: **«Els pobles aristòcrates»** presenta l'altre actant del text, un col·lectiu que rep el nom de el poble o el nostre poble. A **«La sembra meravellosa»** l'acció transcorre en la tardor i el protagonista visita un pagès i l'encoratja perquè vaja al front a lluitar on altres germans «lluiten per la llibertat» i el capítol es clou amb la il·lustració del pagès transformat en milicià. El títol prolèptic anuncia quins són els fets que s'esdevindran posteriorment: en anar-se'n el pagès al front, el més petit aconsegueix una «sembra meravellosa».

«Els coloms de la ciutat» transcorre en un dia d'hivern i El més petit de tots alimenta els coloms perquè ningú no ho fa, es troba amb un home a qui ensenya que cal preocupar-se de tots els ésser de la natura, inclosos els coloms, i educar els fills i donar-los exemple perquè també ho facen. «Els frenètics de la velocitat» té lloc als carrers de la ciutat on un nou ric amb cotxe corre desafortadament pels carrers, el protagonista explica a la gent el mal comportament de l'automobilista però aquest no fa cas als advertiments i és castigat: «Aquest cotxe del mal patriota, frenètic de luxe i de velocitat, correrà com emblema del mal auguri, com l'esquer dels mals averanys».

En **«Una tarda al port»** dos grups de nens juguen a lluitar entre ells i el protagonista parla amb ells i els convenç perquè juguen tots junts i no renyen. I en efecte, li fan cas: «Ara el sol morent es posava en els infants i els vestia d'una aurèola d'or, de vida prometedora, d'alliberament, de grans esperances...», es transformen en uns bons nois. «Pels nostres carrers» transcorre pels carrers de Barcelona per on desfilen els milicians, un d'ells porta un gos i el protagonista parla de la importància que tenen aquests animals i «Aquesta educació jo propose al meu poble: el respecte als inferiors, que és la cultura que adopten els grans pobles...». En el mateix capítol es conta també com unes dones discuteixen perquè la tanda s'ha alterat i les aconsella sobre la conducta que cal que segueixen: «Bones dones la lluita al front, la pau a la reraguarda. Jo us aconsello molta prudència en aquests moments de dura prova per a tot bon ciutadà, si és que volem guanyar la revolució i la guerra. Vosaltres, dones abnegades en tots moments, sigueu assenyades a no donar volum a aquelles coses fútils que ens poden conduir a la desfeta».

«Els abrandats inconscients» mostra la bellesa de les pintures i les escultures que per l'acció de la guerra han estat destruïdes i aconsella, «els pobles que estimen en tots moments les obres mestres dels seus grans homes. Aquest poble ha sentit la follia revolucionària d'un moment i ha aterrat els millor monuments arquitectònics, ha convertit en cendra belles pintures, ha destruït preciosos mobles (...) aquest seu poble no persistirà en la follia porfídiosa de destrucció que, apartada de l'acte revolucionari, seria un retrocés per a la nova vida que

fen néixer». **«Els eterns descontents»** critica algunes persones que sempre estan descontentes en qualsevol situació i que no saben més que jugar a les cartes en el bar i malparlar del govern i de la revolució. Ocupen «la taula dels ganduls» o «la taula dels reconcentrats». La il·lustració els mostra sense afaitar, amb el cigarret i vestits de paisans. El consell que es dona és: «No vulgueu ésser d'aquells que tot home de vàlua espiritual i culte ha de sentir envers el seu semblant, sense altiveses ni humiliacions... Perquè la Revolució no us obliga pas a humiliar-vos com un esclau, però tampoc no us permet d'encastellar-vos com un feudal del temps de l'esclavatge, aquella època malastruga que hem anul·lat» (71).

«Els pobles que canten» és una lloança als pobles com «el meu poble» o «la meva gent» que canten i el darrer, **«Si n'eren tres tambors»** para de com la pau arriba després de la guerra i tot es transforma. I acaba de la mateixa manera que ha començat, amb una descripció del protagonista: «I heus ací que “El més petit de tots”, aquest fillet de la Revolució, petit i bellugadís, assenyat i generós, ara se'ns ageganta per damunt dels núvols, arran de les estrelles; ara és el gran colós que contemplaran totes les terres del món i estimaran com l'emblema dels caiguts en les lluites per la llibertat dels pobles; com el guió i el símbol de les noves generacions que en l'esdevenidor hauran de mantenir el foc sagrat alimentador de noves gestes». L'estructura narrativa plantejada, tot i ser semblant a la dels seus llibres, es diferencia prou de les que hem estudiat en altres moments. »

Proposta de pautes per a l'anàlisi de cada conte:

- Estructura
- Personatges vs. actants
- Espai
- Intencionalitat pragmàtica (ideologia)

Referències bibliogràfiques

Campillo, M. (2007): «Lola Anglada: *El més petit de tots*», dins Baró, M. et al. (coor.): *El patrimoni de la imaginació: Llibres d'ahir per a lectors d'avui*. Palma: Institut d'Estudis Baleàrics, p. 157-161.

Enllaç: <http://www.gretel.cat/lectures/maria-campillo-llegeix-el-mes-petit-de-tots-de-lola-anglada/>

Castillo, M. (1997): *Grans il·lustradors catalans*. Barcelona: Barcanova.

Lluch, Gemma i Caterina Valriu (2013): *La literatura per a infants i joves en català anàlisi, gèneres i història*. Alzira: Bromera i Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, col·lecció Biblioteca Essencial.

Assignatura: *Cultura i literatura per a infants i joves en llengua catalana* del Grau de Filologia Catalana de la Universitat de València

Professora: Gemma Lluch, Departament de Filologia Catalana. Universitat de València.

Enllaç: <http://www.gemmalluch.com/portfolio-item/la-literatura-per-a-infants-i-joves-en-catala-analisi-generes-i-historia/>

Lluch, Gemma (2013): *La lectura en català per a infants i adolescents. Història, investigació i polítiques*. Barcelona: PAM.

Enllaç: <http://www.pamsa.cat/pamsa/cataleg/La-lectura-en-catala-per-a-infants--i-adolescents.html>

Rovira, T. (1988): «La literatura infantil i juvenil», dins *Història de la literatura catalana*, volum 11. Barcelona: Ariel.

Valriu i Llinas, C. (1994): *Història de la literatura infantil i juvenil catalana*. Barcelona: Editorial Pirene.

Reproduïm l'edició de la Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, desembre 2006. ISBN: 84-393-7275-2.

El més petit de tots

LOLA ANGLADA i SARRIERA

El més petit de tots

EL MÉS PETIT DE TOTS

Reservats tots els drets

Mod. 71

Joan Sallent, Sucr. - Jovellanos, 26 i 28 - Telèfon 2345 - Sabadell

El més petit de tots

TEXT I DIBUIXOS DE
LOLA ANGLADA I SARRIERA

EDICIÓ DEL COMISSARIAT DE PROPAGANDA
DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

1937

EL MÉS PETIT DE TOTS

Sabeu qui és, aquest noieta? Aquest noieta tan petit com bonic, intelligent i espavilat? És un bordegàs de cabells rinxolats i ulls molt negres; la seva mirada és serena i penetrant.

L'hem vist que anava Rambles avall i saludava bo i cantant i aixecant el bracet enlaire. Això ha fet gràcia a la gent gran, i els petits l'han seguit sense pensar-s'hi. Aquest bordegàs d'aspecte franc, bordegàs de la rialla als ulls i el somriure als llavis, ha invitat totes les noietaes i tots els xavalets de Barcelona que anessin amb ell i ara segueixen les Rambles plegats. «Qui és aquest noieta tan

petit?», es demanaven els grans. «On va i qui deu ésser?» En arribar al Pla de la Boqueria, els infants no hi cabien de tants com eren. Més avall, s'ha plantat seriós i els ha dit: «Companyons meus, espereu-me». Se n'anava, però els xavalets i les mossetes l'han deturat, aquest agafant-lo pel braç, l'altre per les calces, i l'haurien malmès si ell no diu: «Jo us prometo tornar, si m'espereu, i us diré qui sóc. Perquè ara tinc feina: el meu deure és, abans de tot, pre-

sentar els meus respectes i oferir-me, com a bon ciutadà, a Sa Excellència el President de Catalunya».

El noieta, decidit, ha pres el carrer de Fivaller amunt vers la Plaça de la República; però no hi ha anat sol: l'ha seguit tot el poble, que no ha volgut deixar-lo.

Aquest noi que ens promet bones coses és «El més petit de tots», el fill de la Revolució. Ha nascut com una guspira de la fornal on els nostres homes, tenaços i abnegats, forgen la gran obra humana i regeneradora de l'alliberació del nostre poble.

ELS POBLES ARISTÒCRATES

No sabem si «El més petit de tots» està dotat d'unes ales d'ocellet o bé si les seves cames són tan lleugeres com les potetes d'una daina, perquè tan aviat el trobem a mar com a muntanya, com als pobles de Catalunya, com a les seves ciutats.

Avui, diumenge, espiava les colles que tornaven de dinar a fora, a l'ombra dels pinars. I les mirava encoratjat, perquè la gent de totes les colles baixaven cantant.

Aquest tornar de fora els dies de festa de la nostra gent, és una nota que complau; ells i elles baixen animats

i carregats amb motxilles i cistells, rams del bosc i criatures; i gossos, els companys fidels que segueixen esbojarrats d'alegria, corrent i saltant.

L'agost es deixa sentir, però en aquesta hora el sol s'ajeu i deixa pas al ventijol fresc; les orenetes i falziots travessen l'espai i ara sembla que tot és fresc i que tot reposa.

Pels camins descendents, la nostra ciutat es dibuixa com la gran ciutat dotada de totes les gràcies que li atorguen les muntanyes i la mar; és la ciutat besada per la mar i perfumada per les muntanyes vestides de bosc.

El poble l'homenatja totes les festes; concorre a les seves rodalies regalades per l'ombra i per les fonts; fa dinars sota les pinedes on la mainada eixampla llur esperit, els grans descansen, i els joves juguen a estimar.

«El més petit de tots» hi concorre sempre; acudeix en aquestes hores de repòs, hores de lleure, intervals en la vida de lluita i brega d'aquests éssers junyits al torn de les grans activitats humanes, la força poderosa que fa caminar el món.

A mitja muntanya, en el descens, hom veu com la ciutat va guarnint-se; els llums s'encenen i aviat semblarà

un cel ple d'estels; mentrestant, les muntanyes s'adormen vestides de tons moradencs. Ara, ciutat i cel s'assemblen perquè tot brilla com un gran mosaic de pedres precioses.

«El més petit de tots» segueix les colles i camina complagut del seu poble, aquest poble conscient que els dies de lleure empra la joia de les bones habituds; famí-

lies que passen la jornada al camp i tornen a ciutat com-
plagudes d'elles mateixes. Poble educat que ha bande-
jat sempre espectacles degradants de vi i escàndol, poble
de grans qualitats. Poble aristòcrata que empra la verita-
ble senyoria, l'aristocràcia del bon sentit, del bon parlar;
l'aristocràcia de la grandesa d'ànima, de les generositats;
l'aristocràcia de l'educació, del tracte...

– Jo vull que el meu poble, – diu «El més petit de
tots» amb anhel, – sigui el millor poble del món; si ho
vol ésser, que empri l'aristocràcia veritable...

LA SEMBRA MERAVELLOSA

Som a la Tardor, l'estació dels cels rosats com mosaics d'entonacions belles. A la vinya, els pàmpols han canviat el color verd per altres de més atrevits i vistosos: carmesí, roig, or. A la figuera hi ha encara abundor de fruit; els pardals aquest any no hi passen perquè als horts és any de bona collita: el temps ha estat bo per al pagès, però els pardalots s'atipen de brots tardans i de gra tendre de mongeteres.

A dalt hi ha el pla. Des d'ací hom hi albira la mar com un gran ull blau que ens mira entre dues muntanyes: a l'horitzó un nuvolet d'hivern s'hi adorm.

El pagès i l'euga treballen. Ha llaurat el pendís i ara aniran pel que manca. Home i bèstia no s'hi aturen, treballa que treballa. La gran eina es clava dintre del mateix pit de la terra productiva i la remou: els ocells s'hi paren per heure el cuc que viu a l'entranya de la terra bona, que ens promet un millor fruit. En aquest caure ja fresc de tarda, el pagès no para, amb el pit nu i els braços enlaire; l'euga esbufega i clava les potes davanteres al cor de la terra, molt a fons. Ara, el sol és baix; s'ha posat

a l'arbreda de la torrentera i sembla tot d'or; els ocells d'hivern que han baixat dels cimals no callen bo i cercant arbre per anar-se'n a joc. El pagès treballa encara; vol deixar llesta la peça per demà fer-hi el sembrat; l'euga sembla conèixer-ho, i per complaure a l'amo, tota s'hi afanya.

Sobtosament, a la figuera hom sent enrenou: és «El més petit de tots» que se les heu amb ella perquè veu una figa que diu «menja'm». «Bordegàs», crida l'home, «ja veuràs si pujo, mala reïra!». «El més petit de tots» es planta amb les mans a les butxaques i somriu. L'home ha tornat a la tasca, però tomba el cap sovint vers el xaval, malfiant-se'n. El bordegàs s'ha decidit: ara camina per la rasa i munta el pla; s'apropa tot manyac a l'home i li demana: «Què hi sembrareu, ací?» L'home, ataleiat com va amb la seva, contesta, malcarat i sec: «Pèsols». El menut ha callat: ha seguit amb l'esguard home i euga fins al capdamunt de la rasa; quan tornen i són a prop, el bordegàs se'l mira amb expressió tan vehement, que l'home atura l'euga: «D'on ets, noi?», li fa. «Ets molt petit, per anar sol per aquest món!...» Però ací, el bon home es passa la mà pel front com qui cerca quelcom

de molt lluny, i torna: «Em fas recordar un conte de la vora del foc; aquells contes que l'àvia em contava quan jo era menut, el conte d'un follet que portava sort, i era tan petit com tu...» I ara, una mica temerós: «Qui ets?»

—Sóc «El més petit de tots».

—I d'on véns?

—El bon atzar em porta.

—De qui ets fill?

—Sóc teu si em vols; i sóc de tots aquells que són bons i auguren així mateix un temps millor per al proïsme.

—Per què has vingut?

—Ací, per fer la feina teva, perquè altres germans t'esperen.

—On?

—Al front, que lluiten per la llibertat.

L'home havia deixat llest el tros i seguia per la rasa cap a casa, bo i saltant i amb els braços enlaire, talment pres d'alegria, que semblava un infant. Havia baixat a la casa amb la llestesa d'una daina i com per encantament aviat sortia equipat. L'home partia al front amb el cor ple d'esperança i la cançó als llavis: i la cançó

de la llibertat ressonava pels cims i per les torrenteres i per tot on passava.

Mentrestant, «El més petit de tots» s'hi afanyava: euga i noi, treballa que treballa. L'endemà, de bon matí, la muller del bon lluitador, en pujar al tros, va trobar-se amb la sembrada feta, i com per un art de fades les pesoleres crescudes amb bones brotades de flor.

ELS COLOMS DE LA CIUTAT

vui és un dia rúfol d'hivern. Les vies de la nostra ciutat s'omplen de boira, talment una ciutat del Nord. No estem avesats que el sol ens deixi i caminem malenconiosos.

Aquesta tristesa ombrívola colpeix. Hom diria que els nostres coloms, els quals peixem els dies de bon sol, són els que la senten més: caminen desemparats per les places i carrers fins que s'atreveixen a tocar-vos com si us demanessin l'almoina d'un petit benifet de les vostres mans generoses.

Avui, dia rúfol d'hivern, la Plaça de Catalunya és

orfe d'infants, i els coloms de la ciutat els enyoren: troben la plaça nua i no baixen; tristos i capcots, romanen arraulits per les fonts i els pedestals.

Els dies tristos i plujosos són l'esquer d'una petita tragèdia per als nostres coloms, i això ho sap «El més petit de tots». Avui ha sospitat que el sol no brillaria, i com que els nens i nenes no acudirien a donar menjar als coloms, ja me'l teniu recurrent places i carrers. Es veu, però, que els nostres coloms ja ho sabien; han baixat a rebre'l i aviat el bordegàs no es veia, sota el vol de coloms.

Els animalics es satisfieien; la gent no hi posava esment perquè tothom passava de pressa, empaitats pel fred. Però un ciutadà camina lent, amb les mans a les butxaques. Aquell bell espectacle l'atrau i s'atura a contemplar els coloms i el bordegàs. «El més petit de tots» es mira l'home amb expressió complaent, i una mica pretensions del seu fer, l'interroga amb l'esguard.

—No és estrany que siguin mansois, és que fa fred i tenen gana,—fa l'home.

—Bé ho sé prou,—fa el xaval. —Els he vingut a socórrer perquè veig que vós no ho feu.

Aquesta ingenuïtat ha colpit l'home; la manera de parlar, massa vehement per un noi tan petit, l'ha sorprès; però lluny d'enutjar-se ha insistit: — És que això són coses per als nois.

— Ah!... — exclama el noi, una mica arrogant, — ¿És que potser no fa home, això de socórrer?

L'home havia callat. Els coloms es disputaven les

mans del bordegàs i no hi cabien, perquè cada vegada n'arribaven més; hom hauria dit que avui a la Plaça de Catalunya hi acudien tots els coloms de la ciutat. No ens estranyem d'això; sabem que «El més petit de tots» posseeix una mena de poder màgic pel qual li és permès d'heure al moment tot el que desitja; és per això que ara les seves manetes, talment font generosa de caritats, no es veuen mai buides de bon aliment per als pobres coloms. L'home no sap explicar-s'ho; veu com els coloms es satisfan, dòcils i mansois amb el noi, i es meravella davant aquest fet sobrenatural. El noi en veure'l tan sorprès li diu: —Sóc «El més petit de tots»; sóc aquell fillet de la Revolució, nascut pel bé de la Revolució mateixa; sóc aquell noiet que us prepara un avenir millor, aquell noiet que no es cansa ni es cansarà mai de dir: «estimeu-vos...».

«El més petit de tots» havia canviat de to; ara, amb una mica d'humor, diu a l'home:

—Sabeu que us conec?

El rostre de l'home, adés esbalaït per les paraules inaudites del bordegàs, s'ha tornat somrient, i amb un aire de curiositat als ulls, se'l mira, abstret i esperant.

—...Sou aquell ciutadà inconscient que teniu abandonades les coses nostrades, que són el tresor de tot un poble: jo us asseguro que no sabeu educar els vostres fills.

A la nova escomesa, l'home resta apocat i no sap respondre.

—...Oblideu que un infant ha de sentir estima per totes les coses bones que el volten; oblideu d'ensenyar-li a estimar, com li ensenyaríeu les lletres. L'amor envers els animalics, envers els arbres, envers les flors, són les beceroles que ha d'aprendre l'infant si volem que després estimi els seus semblants, quan sigui home. Ensenyar a estimar, heus ací el que ens manca! Sabem que tot infant és cruel i egoista per temperament; no tots els infants, per sentiment natural, estimen els animalics o són generosos fins a desfer-se d'una joguina... Són durs de cor, i fins són petits criminals en el seu tracte amb les bèsties, i com els homes incultes, són destructors...

«El més petit de tots» havia captivat l'atenció del bon home i havien acabat essent bons amics. Home i bordegàs ara seguien les vies de la ciutat bo i parlant com si fossin companys de tota la vida. A l'home, li havia estat plaent la companyia del bordegàs, perquè el seu

parlar l'atreia; com més s'endinsava en l'esperit del xaval, el seu esperit d'home que volia superar-se restava cada vegada més reconfortat. L'home s'anima; aquest infant que tenia a prop i que contemplava amb els seus propis ulls, si bé era com els seus propis fillets, així mateix de carn i ossos, se li presentava, però, com el

símbol de la ideologia més gran i més humana que hagi nascut d'una revolució: era el cor d'un poble que anhelava estimar, era tota la voluntat d'aquest poble mateix que delitava perfeccionar-se, era tota l'abnegació per heure un millor, era tot el sacrifici i amor d'un poble

que vol ésser digne. Aquest símbol havia esdevingut viu i tangible en la personeta d'«El més petit de tots», joganer, simpàtic i bonic.

En un transcurs breu, infant i home s'havien comprès; anaven seguint les vies de la ciutat que en aquest matí d'hivern eren plenes de vida, animades pels vestits europeus dels milicians, escaients i capriciosos; i per les banderes i penjolls dels balcons i passeigs.

L'home seguia en esperit el bordegàs i per la seva ment passaven mil procediments, però també es sentia mil esperances, perquè es prometia bones coses: estimaria i ensenyaria a estimar pel bé de la seva terra adés oblidada pels déus de la Felicitat, que són els déus de l'amor entre els homes; els déus de la pau en l'esperit, els déus de les generositats...

La veueta d'«El més petit de tots» es sentia contenta com una campaneta dringadora que ressonava dintre del bullici de l'urbs. L'home seguia amb l'alè del seu cor les seves paraules; ell era el factor sobrenatural que lligava la Revolució veritable amb el poble; ell era el símbol de totes les generositats, de tots els amors que han de regnar per damunt de totes les coses.

—...Perfeccionar el cor de l'infant; fer, de cada cor, una obra perfecta, i la nostra terra serà una terra d'homes dignes capaç d'anar a la davantera de tots els pobles del món. Saber fer estimar, ve't ací l'ensenya nostra; allunyar els infants de les ires i rancors; fer homes justos... — insistia «El més petit de tots».

En aquest dia d'hivern, les siluetes de l'home i del noi feien via enllà dintre el carrer gris de la bella ciutat nostra, i s'esfumaven dintre la boira, circumdats per un gran vol de coloms.

ELS FRENÈTICS DE LA VELOCITAT

Els cotxes passen per la ciutat rabents com sagetes. Hom diria que són desposseïts d'una mà que els guïï i semblen cecs. Aquests cotxes maleïts fan apostes amb la mort, perquè els veiem sempre frenètics, a la caça de vianants.

D'aquests desaprensius, en trobem a tot arreu, per places i per carrers, per camins i carreteres, lliurats a les ales del perill. Són els nous senyorets que llueixen el seu minso talent i el seu poc amor a la revolució veritable.

Avui, en el passeig, «El més petit de tots» s'ha vist obligat a emprar la seva agilitat de follet, i, d'un salt, ha

pujat a la vorera. El frenètic de la velocitat no s'ha aturat, sinó que, acuitant-se encara més, procurava de desaparèixer. — Ep, boig, atura't que vas contra direcció! — ha cridat el bordegàs. Ha alçat el braç, i, amb una força sobrenatural, autoritàriament, ha fet aturar el cotxe en sec.

Ací, la faç del senyoret nou s'havia esbalaït tota. No podia comprendre que un bordegàs tan menut tingués un poder tan gran.

— No m'estranya que no sàpigues capir-ho, — li fa «El més petit de tots», amb un dir molt assenyat, — el teu desamor vers la nostra terra et fa ignorar totes aquestes coses nostrades, i no saps tan sols que un fill ha nascut de la Revolució veritable, que sóc jo. Tu no estimes l'ànima del poble, ni t'interesses pel seu destí, del qual tot just s'albiren els reflexos; tu només has fet la revolu-

ció per poder tenir una vida regalada, per fer-te una vida de plaers, exempta de sacrificis...

Les paraules generoses d'«El més petit de tots» no podien ésser acceptades per l'esperit migrat i egoista del nou senyoret; anava a la seva dèria mesquina i sols volia apartar-se'n. Ara, amb un gest decidit i brusc, havia engegat el motor per poder desaparèixer, però l'ha sobtat que el cotxe restés immòbil. — Tinc un domini màgic per a castigar els mals patriotes, — ha fet el bordegàs, — i restaràs ací fins que jo vulgui. Aquesta manera de fer inopinada d'«El més petit de tots» ha fet posar el senyoret en gest espectatiu. — No t'estranyis d'això; jo he nascut de la Revolució per a estimar, però també per a castigar aquells que s'ho mereixen, i sóc just. Tu ets un home mancat d'escrúpols, un desplaent que fas odiable

aquest benifet de la civilització que ha escurçat les distàncies; del qual tu, home d'enteniment buit, has fet una joguina de caprici, i jo et vull castigar.

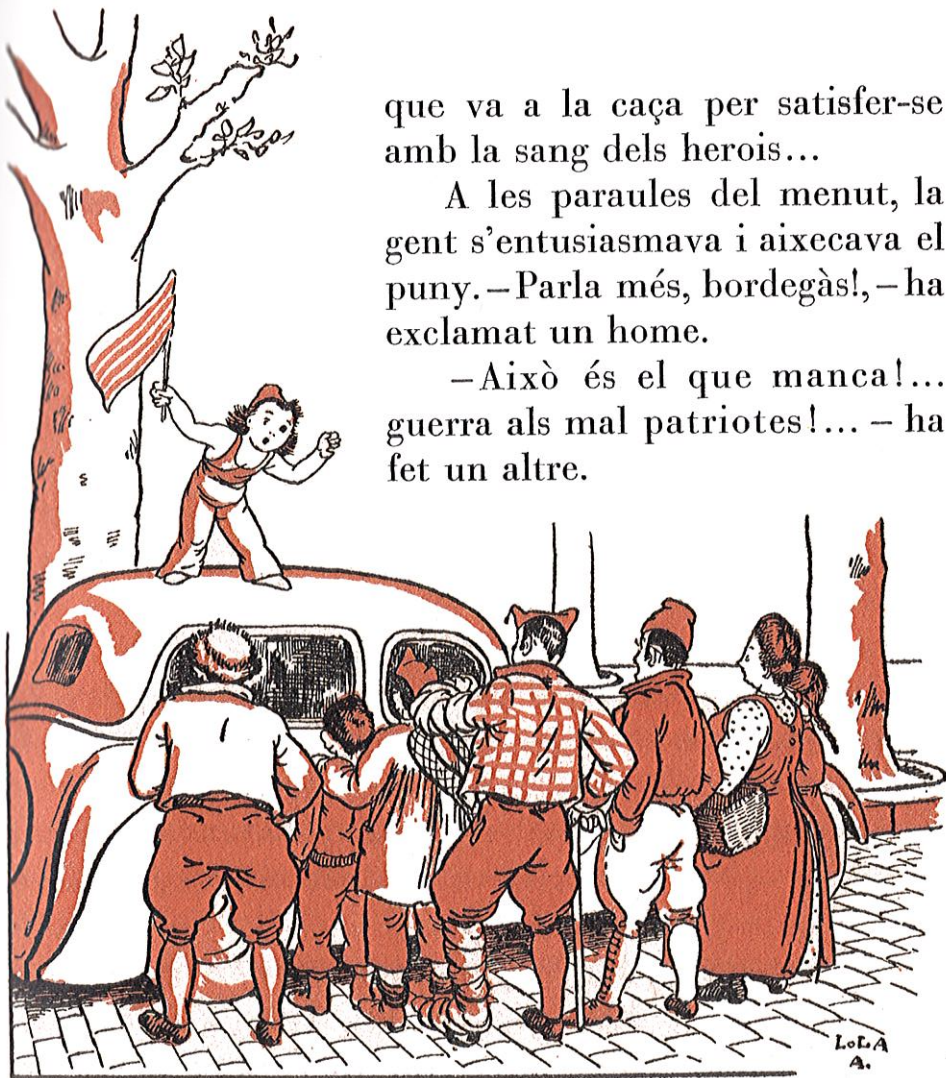
Mentrestant, el cotxe romania aturat. Era en va l'esforç que el nou senyoret feia; el motor semblava adormit. — No t'atabalis, — ha tornat el noi, — jo et prometo que des d'ara ja s'han acabat les despeses inútils de benzina; ja han finit per sempre els viatges sense necessitat i l'anar a passejar en temps de revolució i guerra. Aquest cotxe ara sols partirà d'ací a voluntat meva i anirà on jo indiqui, perquè tu ets un d'aquells fills del poble que no s'han fet mereixedors dels meus benifets.

En això, la gent s'havia agombolat entorn del cotxe que, per un fet prodigiós d'«El més petit de tots», restava, vulgues no vulgues, davant del públic nombrós, talment clavat al paviment. Ara, el bordegàs ha pujat dalt: — Veu's ací el nou senyoret!, — ha exclamat, bo i dirigint-se a tots. — És un boig obsessionat per la velocitat i pel luxe, pel viure fàcil; és el mal patriota que abans de la Revolució envejava el senyoret i que ara ocupa el seu lloc: és un facciós! És aquell home que no estima el seu germà de vida perquè explota la Revolució; és el corb

que va a la caça per satisfer-se amb la sang dels herois...

A les paraules del menut, la gent s'entusiasmava i aixecava el puny. — Parla més, bordegàs!, — ha exclamat un home.

— Això és el que manca!... guerra als mal patriotes!... — ha fet un altre.

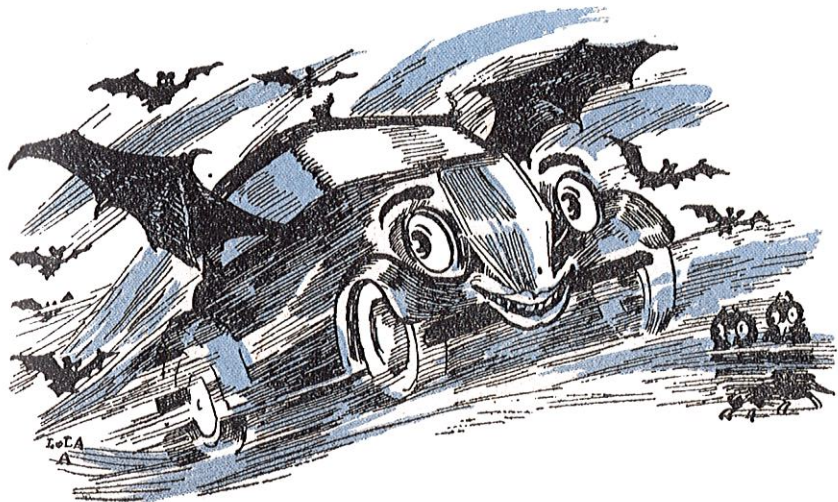

- Té raó aquest noi!...—ha fet una dona vella.
—Aquest vailet mereix un premi!
—Revolucionaris d'aquests, ens manquen, encara que siguin petits,—ha fet el de més enllà.
—Calleu, que no me'l deixeu sentir,—torna el bon home.

«El més petit de tots» havia tornat a la seva:—... són homes que perden el temps i la vida en coses inútils, perquè ni la vida ni el temps no els costa res ni els val per a res! Són els mal forjats d'enteniment, els acabalats de les despeses inútils: la benzina que aquests senyorets empren per a passejar tot el dia, són despeses que van contra el front, contra nosaltres mateixos... Aquests senyorets són aquells que fan actes d'incivilitat davant dels moros bruns i «rossos» que ens envien per «fer-nos creure»...

Ací, el grup esclata en visques i aplaudiments.—Deixeu parlar al bordegàs,—ha advertit un milicià amb tota la força de la seva veu.—Calleu!

En un esplet d'ironia i de bon humor, «El més petit de tots» ha acaronat la faç del senyoret: —Mireu el maniquí de tertúlia, de passeig; el senyoret dels dies

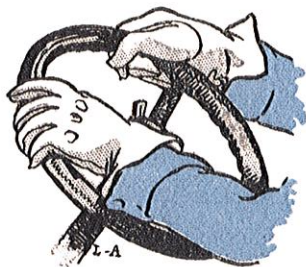
passats de moda!—... I després, vehement: — Aquest és l'ésser que hem de castigar i llençar a l'oblit. Ell és el desaprensiu que vol una vida regalada a costa de la sang vessada al front pels bons patriotes... És el nou ric, l'infatuat, és el nostre enemic!

El grup s'havia encès d'ira i amenaçava, arborat d'indignació. Però «El més petit de tots» en actitud autoritària s'ha imposat:— Espereu!,— ha fet.

«El més petit de tots» ha baixat del cotxe, empuyant la bandera ha sentenciat el senyoret:— Vés-te'n!...

La Revolució et condemna per tota una eternitat a fer rodar aquest cotxe!

De seguida el cotxe ha emprès una carrera folla, i ens diu «El més petit de tots» que d'ací a molts segles encara correrà, però en la imaginació de les generacions, en contes i llegendes. Aquest cotxe del mal patriota, frenètic de luxe i de velocitat, correrà com emblema del mal auguri, com l'esquer dels mals averanys.

U N A T A R D A A L P O R T

n aquest dia clar d'hivern el sol s'esllangueix damunt del nostre port i bat damunt dels vaixells. L'aigua brilla sota un cel d'un blau finíssim; horitzó net, sol de fred.

Uns nois juguen; deuen ésser dels ravals de la ciutat, perquè aquest va descalç i l'altre porta parracs; els altres són uns carabrutts.

Jugaven, però han acabat per barallar-se i s'han pegat, bo i llançant males paraules. Fins que, plens de quimera, s'han fet mal. Però han tornat a jugar, una mena de jugar de faisó turmentada, esquer de paraules

baixes, d'improperis, qüestions i renyines. Els bordegassos s'havien separat en dos bàndols i, armats de canyes, se les havien com en un camp de combat. El grandàs era qui portava més urc i ho pagava sempre el més petit de la colla. Tots portaven la quimera encesa als ulls. Hi havia moments en què semblaven uns petits salvatges.

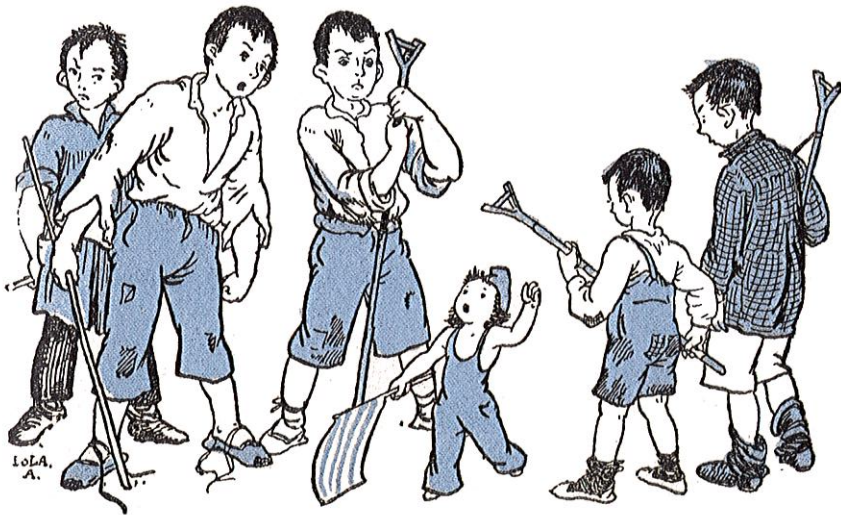
Sobtosament, «El més petit de tots» s'ha presentat com en una aparició de fades, però els bordegassos no l'han vist, perquè l'excitació els havia fet cecs; estaven entestats en les renyines.

Aquesta escena ha lacerat l'ànima d'«El més petit de tots». Els esguardava sense dir paraula, condolgut que uns adolescents poguessin estar submergits en l'abandó, jugant «a enemics».

Tot d'una, el grandàs de la colla l'ha apercebut: — Què vols, ara tu... — ha fet tot desdenyós.

«El més petit de tots» no ha contestat, però se'l mirava amb esguard acollidor. — ¿Vols ésser de la colla o no en vols ésser?... — ha tornat el grandàs.

Els ulls d'«El més petit de tots» s'havien posat atents en la faç brusca del grandàs que prometia una

escomesa: – Què em dius, – torna, – juguem o no juguem? – i l’amença.

Els bordegassos s’havien emparat els uns als altres temerosos d’allò que pogués fer el gran. – A què jugueu? – demana per fi «El més petit de tots».

– A batalles, – fa el grandàs.

– Deus guanyar sempre tu, perquè ets el més gran.

– Guanya aquell que té més força i més punys, – fa un altre.

—Rep el qui rep, —fa el més petit.
—Ens jugàvem aquestes taronges, —diu el carabrut.
—Les guanyem, però se les emporta aquell, —i asse-
nyala el grandàs.

—Vejam si et rentaré la cara! —li respon aquest amb
mal urc.

—Sempre t'ho endrapes tu! —fa el carabrut, cuitant
a amagar-se.

Ací, el grandàs anava a empaitar-lo. —Juguem! —fa
«El més petit de tots», amatent —Bé prou que me la pa-
garà! —exclama l'altre amenaçant amb el puny. Però una
força estranya me'l fa aturar i el seu esguard esquerp
ara es posa a la faç d'«El més petit de tots», amb els
ulls ja una mica plens de llum.

* * *

El cel blau de migjorn s'havia tornat de color de rosa
i or. La posta daurava els cims de la nostra ciutat i tot
el port callava.

«El més petit de tots» anava al mig i aquells bordegassos l'acompanyaven; cantaven i caminaven bo i saltant al ritme mogut d'una cançó.

Semblaven estar molt contents; havien llençat les canyes que ara suraven adormides damunt de l'aigua quieta del port, perquè s'havien promès de no jugar mai més a batalles.

Ara, el sol morent es posava en els infants i els vestia d'una aurèola d'or, de vida prometedora, d'alliberament, de grans esperances...

PELS NOSTRES CARRERS

I

a columna passa. La gent s'atura en filera espessa per veure els homes braus que van al front amb belles promences de victòria.

El sol sembla encendre les banderes acolorides i aquesta nota viva i punxant anima aquest matí d'hivern.

La música de tambors i metalls ressona per les Rambles, i les finestres i balcons s'obren al so animador que tot ho emplena.

Aquests homes joves i els peluts passen tivats i se-

riosos i marquen el pas als acords secs de la música, segurs i fermes, com si llurs grans sabatasses es clavessin al paviment. Passen ben equipats; l'esquena viril no es corba al pes de la gran motxilla plena, a l'extrem de la qual les casseroles captives branden contentes al ritme del pas. Aquests homes, amb els seus vestits diferents i de colors diversos, són nota expressiva d'aquests moments que vivim en l'anhel de grans llibertats, i la gent es complau a veure'ls; i comenta animosa, una mica estranya, potser, a la intensitat del moment.

«El més petit de tots» no havia de mancar-hi. Aquest noieta acudeix a tots els moviments nostrats i ara segueix amb el cor i l'esperit aquests homes animosos que s'ofereixen als seus ideals. El veiem enmig de la gent, i la seva minsa personeta lluita per passar davant:—Passa, bordegàs,—fa un milicià alt i fort. «El més petit de tots» li arriba just als genolls. Aquesta desproporció sorprèn l'home. —Petit com ets, t'atreveixes a anar sol?

L'home l'agafa i se'l posa damunt de les seves espatlles fortes, cama ací cama allà. Ara, «El més petit de tots» està molt content, perquè veu amb tots els detalls la columna que passa.

Mentrestant, la música ha finit els seus acords i ara els timbals ressonen secs, compassats.

—Mireu, veieu aquest de la barba?
—fa el bordegàs, —aquest milicià de la barba que porta un gos? Doncs aquest gos és el seu millor

company: mireu, ambdós van al front i, si content hi va l'home, més content hi va el gos.

Aquesta sortida ha fet molta gràcia al milicià alt i fort.

—Per què rieu? No ho creieu cosa seriosa? Jo us dic que aquest home sap el que fa, perquè aquest gos pot salvar-li la vida i pot ésser la sort dels companys del front. ¿No coneixeu les gestes d'aquests animalics i el servei que presten en les guerres? Fixeu-vos en l'expressió d'humilitat i bonesa d'aquest gos que acompanya el seu amo al front, i això us dirà prou el que valen aquestes bones bèsties...

La columna havia passat. Els timbals anaven perdent el so brillant perquè es fonien en les llunyanies. La gent havia tornat a la seva dèria i com un rastre d'aurèola s'albiraven les banderes acolorides que es fonien en la ciutat.

—¿No us ha corprès l'espectacle d'aquests bons animalics que menen a la guerra? —insisteix «El més petit de tots» que segueix la Rambla acompanyat del milicià.
—Em plau, perquè endevino que el meu poble experimenta un alt grau de cultura: aquest bon home que

que no experimenta aquest sentiment educatiu esdevé el més dissortat dels homes i pot ésser així mateix la dissort dels seus semblants... Jo anhele fer del meu poble, un poble culte i conscient. Perquè són els pobles cultes que respecten i estimen les bèsties; els grans pobles educats respecten la Natura, que és el món de nosaltres mateixos...

II

La porta del forn de pa, semblava una gola gegantina que engolís gent. Agrupades, les dones xerren i parlen despòticament a la mateixa cara dels milicians, homes resignats i pacients a les amenaces i escameses de les més atrevides i busca-raons.

A la porta del forn, comença una corrua de dones que segueix la vorera de tot el carrer. Tot d'una, a la meitat de la cua, les dones bracegen amb gest amenaçador i unes paraules ressonen pel carrer estret, paraules que esclaten seques, com trets. És que l'ordre de tanda s'ha alterat; aquella atrevida pretenia entrar dintre del clos que marca el cordill que els milicians, guardians de l'ordre, han

tingut cura i precaució de posar. La dona atrevida no calla; omple d'insults aquella dona del davantal; aquesta plora, les de més avall la defensen, i, talment una metralladora, esclaten renecs de la de més amunt. Com un rastre de pólvora, el malhumor s'empara de totes, i aviat la cua sembla un aparatós castell de focs artificials: brilla un espetec de males paraules, d'improperis, d'exclamacions, de plors. Al bo de tals descàrregues, talment salves en senyal de festa, arriba «El més petit de tots»; la presència sobtada del noi trenca la xerradissa i l'entrenou, i el carrer resta mut. Però la dona, aquella atrevida dels braços arromangats, exclama, pujant-li de to les galtes: — Només hi mancava aquest!... De qui és, aquest bordegàs?

— No és el fill del milicià?

— D'aquell que fa cara de gatet enyorat? — ha fet la dona atrevida i ha esclafit una rialla. Ací, la dona del davantal troba el moment de la seva revenja i crida, bo i fent un signe a la porta del forn: — Bon home, veniu, que ací us tiren floretes!

— Manoi amb la dona!... que potser és el vostre marit?... Ja es veu, el pobric!... sembla una teia!

—Mireu, no feu gaire soroll, — li respon la dona del davantal, — vejam si us prenen per un tanc i us envien al front!

Tota la cua riu l'acudit i això enutja la dona grossa que deixa el seu lloc; se'n va i es planta davant de l'altra bo i arromangant-se les mànigues encara més. —Digues-m'ho ara! — li fa. La dona del davantal cerca empar amb les altres i la dels xamarracots vol posar-hi pau: —I deixeu-ho córrer! Aneu, que us prendran la tanda!...

— Que ho torni a dir, — fa la dona grossa. — No us hi

enviaran pas a vós, al front, amb aquesta cara de bleda que feu!... Apa, veniu; maca... — i s'hi apropa, amb to d'amença. A aquest gest, les dones xisclen i emparen la dona del davantal. La cridòria s'encén de nou i ara el milicià es determina; ve tot esmolat de dents. La dona grossa l'espera amb l'esguard clavat en ell i s'hi encara. L'home s'hi planta, però no gosa obrir boca; la dona grossa l'agafa i el sacseja bruscament i d'una estirada li descorre avall la «cremallera» del jersei. L'home, si bé és posseïdor d'una arma, sent preferència per agafar la dona

pel coll i escanyar-la. Això vol fer. Els nervis de les mans se li crispen, la quimera li puja a la gola, els ulls se li enceguen; li cruixen les dents... i acaba per fer-se córrer amunt la «cremallera». La dona grossa, però, no ha callat; la seva boca sembla una metralladora del 19 de Juliol... Però ara una altra encara crida més; és aquella dels ulls de mostela. — Jo ho he vist, — diu, i arrossega pel braç un milicià vers l'entrada. — Ningú no pot negar-m'ho.

La dona dels ulls de mostela ha portat l'home fins arran de la finestra del celobert i l'ha atracat de front contra la reixa. — Tinc raó o no tinc raó? — diu, amb els ulls fora del cap.

En això, les veïnes de la casa, cadascuna a la seva finestra, s'afanyava a tirar amunt el cordill que pujava un sarró o un cistell ple de pa. Els impropèris i les amenaces que sortien de la reixa, ressonaven clars i vibrants, i ja no era sols la dona dels ulls de mostela, sinó que hi acudien totes les dones del carrer daleroses de fer crits de protesta en aquell celobert on uns quants sarrons plens de pa ballaven, suspesos per un cordill, el ball dels déus de l'abundància.

— Ha estat la fornera, jo ho he vist; ella ha posat el

pa al sarró d'aquella cara de meula del pis primer, — diu la dels ulls de mostela.

— Més val que anem al forn, — fa l'altra.

— Al forn!

Mentrestant, un tancament de finestres repercutia al celobert i els sarrons i les cistelles havien desaparegut com per art d'encantament.

Les dones del carrer sortien arborades de l'escala. Aquest fet del celobert era tan greu per a les dones de la cua, com si hagués caigut Madrid. Atorrollades, llançaven mil impropis contra la fornera, i els milicians no es veien amb pit per deturar-les. S'havien agombolat a les portes del forn i aixecaven els braços amenaçant amb els punys.

Però «El més petit de tots» vigila. S'ha imposat com un home gran i tota la cua ha tancat la boca.

— Bones dones, — fa «El més petit de tots», — la lluita al front, la pau a la reraguarda. Jo us aconsello molta prudència en aquests moments de dura prova per a tot bon ciutadà, si és que volem guanyar la revolució i la guerra. Vosaltres, dones abnegades en tots moments, sigueu assenyades a no donar volum a aquelles coses

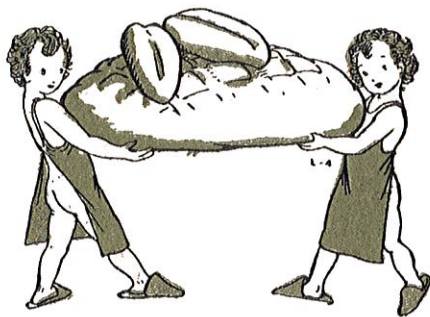

fútils que ens poden conduir a la desfeta. Els homes al front, vosaltres a la reraguarda; però amb la voluntat dels éssers que s'ho valen, amb el seny dels éssers que pensen amb el bon sentit del ciutadà conscient. Vosaltres, les dones, sou qui doneu el to a la ciutat; jo no us demano res més per ara: optimisme i bona cara!

Les paraules d'«El més petit de tots» han tornat l'alegria al carrer i ara ja no es veuen males cares.

Al forn, la fornera s'hi apressa; ja han tret el pa de la pastera i ara les dones van passant l'una darrera l'altra. Totes surten contentes del forn.

A la cua del pa la nuvolada ha passat per avui.

ELS ABRANDATS INCONSCIENTS

És jove, alt i fort; el veiem aturat davant una obra clàssica. El seu esguard atent segueix amb unció el tors tallat en pedra, de línies perfectes. L'home no sap deixar-se'n ni apartar-ne els ulls, perquè aquest tros de marbre treballat l'atreu.

Aquest home, brau com una fera, experimenta ara un misticisme inaudit davant l'obra mestra, misticisme de l'art, daler de copsar el sentit de bellesa, cosa tan nova per a ell. Mai de la seva vida no havia vist una meravella com aquesta: l'atzar no li havia portat. Un jorn, la fúria

revolucionària el menà al carrer abrandat per una idea, i tot ho destruí al seu pas. De retorn del front, en el descans d'uns dies de permís, la casualitat el portava davant una obra que un escollit d'entre els homes, un artista, havia creat. Per la ment del jove passaven tot un teixit de records punyents: la revolució, el front, amb els pobles enderrocats i les ciutats malmeses... Fins ara, l'home s'havia ignorat ell mateix, perquè no sap explicar-se com el seu esperit es complau en una obra tan bella i perfecta. No sabia dir-ne res, però com si un daler de superar-se l'atragués, experimenta un sentiment molt subtil en el més íntim del seu esperit.

«El més petit de tots» segueix aquest bon moment del jove; en ell veu el seu poble ben disposat a marcar èpoques més felices, i tot s'anima. És aquest poble que promet anar a la davantera amb els pobles millors del món, els pobles que estimen en tots moments les obres mestres dels seus grans homes. Aquest poble ha sentit la follia revolucionària d'un moment i ha aterrat els millors monuments arquitectònics, ha convertit en cendra belles pintures, ha destruït preciosos mobles; però «El més petit de tots» sap bé prou que aquest seu poble no per-

sistirà en la follia porfídiosa de destrucció que, apartada de l'acte revolucionari, seria un retrocés per a la nova vida que fem néixer...

El bordegàs es feia les seves consideracions i havia posat el seu esguard en el jove que romania abstret en la contemplació del tors romà. – Veritablement – pensava «El més petit de tots» – allí on s'atrofia la sensibilitat humana comença la barbàrie, i això ens ho diu prou bé

aquesta bella escultura mutilada... – Com en una unió de pensament, jove i noi han restat mirant-se. – Joestic segur, – ha fet el noi, contestant a la mirada interrogadora del jove, – que vós i jo estarem d'acord en el que us diré: que una imatge o effígie que hom avorreixi, un símbol o emblema enemic o evocador d'injustícies, és a dir, tot allò que hagi estat propietat d'un dèspota o d'un tirà, no justifica la destrucció d'una obra d'art que és la flor d'una civilització o també l'alenada d'un esperit immortal...; ací teniu la prova en aquest tors que tant us captiva i del qual no sabeu explicar la mutilació...

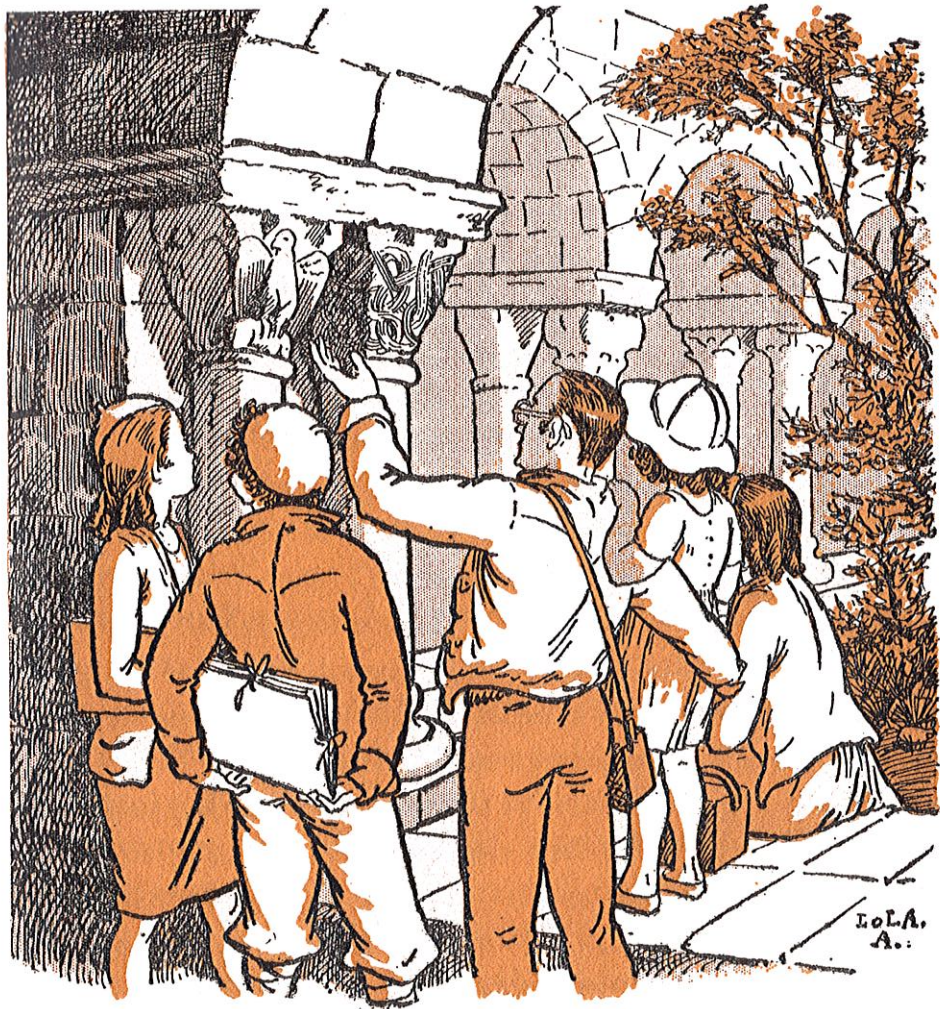
Ara, a la ment del jove, es plasma, com en una bella estampa, la nostra Tarragona, la nostra Catalunya romana, que els cristians, enduts per la folia de llurs ideals, destruïren, que era tota l'obra cabdal d'una generació culta. Això li confirma com el món comença més d'una vegada la seva via bo i bastint cada vegada palaus i temples, pobles i ciutats, nous sectors que també poden ésser destruïts i anihilats per noves ideologies del futur...

– Ho encerteu – fa «El més petit de tots», el qual interpreta el que el jove pensa –. També en nom d'una ideologia foren destruïts els temples i els palaus de les

antigues Grècia i Roma, de l'antic Bizanci, perquè eren creació del món pagà... Però aquesta destrucció, i la destrucció de les meravelles de la cultura aràbiga perquè Mahoma no era grat als cristians, tampoc no atenua la destrucció de catedrals, palaus i tota obra d'art, expressió d'una sensibilitat plasmada en tresor esdevingut immortal...

«El més petit de tots» procurava d'encendre en l'esperit del jove, el bell sentit de perfecció; ara, a l'home, se li agombolaven les idees, i mil pensaments se li superposaven impetuosament. En la seva condició d'home inculte no penetrava tot l'abast de les paraules d'«El més petit de tots», però sentia quelcom de molt subtil que li llatzerava l'ànima, que el feia digne del penediment. Les paraules d'«El més petit de tots», justes en allò que ell copsava però que no podia explicar, l'atreien: hauria dit que el seu front s'obria per a deixar entrar la llum d'un món nou que les paraules d'aquell noi li oferien; un món que fins ara havia romàs obscur i adormit per a ell. Era un horitzó que naixia davant d'ell i que li prometia una vida superior a la que vivia, vida barroera que el feia ésser l'esclau d'ell mateix perquè era l'home

infatuat, inculte, que segueix el pas per aquest món a la deriva de totes les humiliacions.

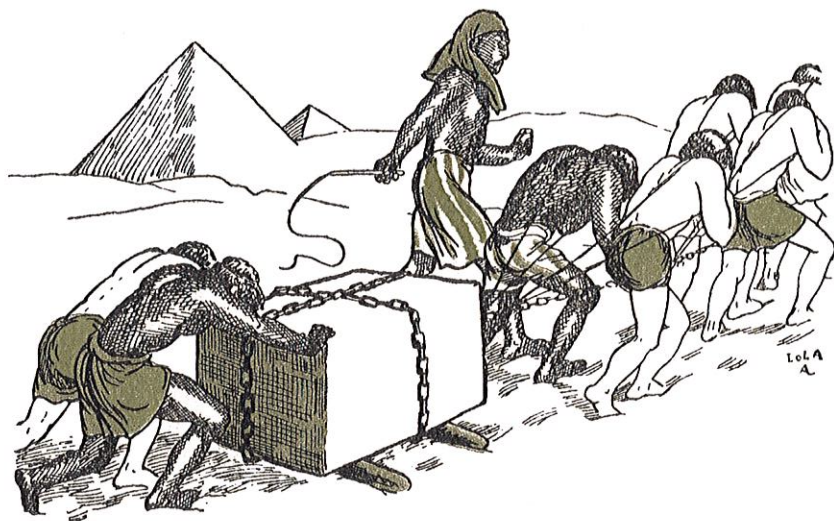
— El poble té el deure d'estimar les obres mestres, ja que, sovint, elles són filles d'aquells homes sofridors, tenaços, que a costa de totes les privacions dintre la seva condició d'homes humils, posen el seu art a les mateixes mans del poble perquè les estimi i veneri... Jo us dic, amic, — insisteix «El més petit de tots» — que respectar les obres d'art és respectar gairebé sempre el nom d'homes humils; sovint és estimar el record d'aquells grans artistes, homes dissortats que visqueren una vida d'humiliacions i sofrències al servei d'un ric tirà. Digueu-me, amic, ¿per què s'ha de malmetre l'esforç d'aquests grans homes, per què un moment d'inaudita follia ha de destruir la seva obra que és la mateixa essència d'un poble? ¿Per què l'obra d'aquests fills escollits ha de pagar les quimeres d'una generació inconscient? ¿Compreneu ara, amic — diu «El més petit de tots» amb gran vehemència al seu company de conversa — per què jo anhele per al meu poble, uns homes dignes i cultes, que respectin i estimin el saber dels seus homes mateixos?

Aquestes belles paraules eren contestades pel mirar

penetrant del jove: seguia amb cor i ànima el dir d'«El més petit de tots», i ara sentia com se li abrandava en el seu dintre un gran daler d'estimar allò mateix que la seva dèria havia destruït.

Perquè no vull que oblideu que els grans privilegiats pel geni i pel talent, han estat sovint aquells homes de condició humil que, lluny d'ésser emparats, han estat humiliats i vexats pels fills de la seva terra mateixa... — insistia el menut —. No oblideu pas aquells grans artífexs de l'Edat Mitjana, aquells grans imaginaires i grans pintors que foren tractats despectivament com a serfs i els tenien allunyats dels seus mateixos fent-los dormir a la palla com uns rodavons; humiliats i caiguts, però servant l'ardor d'artista en l'esperit, aquests malhaurats elaboraven pacientment llurs obres mestres a canvi de la paga amb què llur amo i senyor els «socorria»: pa, ceba i una tirada de vi... Ah, amic, — exclama «El més petit de tots» una mica commogut —, aquests grans homes posats vergonyosament al servei d'uns homes inferiors, no són pas mereixedors que un dia una mà graponera o un esperit inculte, supremeixi per sempre més llurs obres, filles de llur geni i de llurs sofrances...

Perquè així també fou pagat l'esforç de milers d'esclaus que bastiren les Piràmides d'Egipte, obra que podem comptar com la filla del dolor i de l'esclavitud... Atiats pel fuet, aquells malhaurats traginaven els carreus gegantins a través de la desolació del desert... No fou pas menys dissortat el gran geni, el gran arquitecte de l'incomparable temple de Sant Basili de Moscú. Aquest gran home va ésser vexat pel seu tsar, Ivan el Terrible, el qual el feia treballar en la condició de serf... Però el

L-A

tsar no aconseguí que el nom del gran mestre no resplendís arreu del món, perquè arreu hom admirava el temple com l'obra més perfecta... Davant la temença que aquest geni de l'arquitectura pogués concebre una obra superior fora dels seus dominis, el poderós, orb de cobdícia, disposà que hom occís l'artista... ¿Què em diríeu, amic, si per a venjar aquestes iniquès explotacions,

aquests actes de salvatgia dels poderosos, destruïem les Piràmides d'Egipte, l'art medieval i el joiell moscovita?

Ací, l'expressió del jove pren un to profund de negació i alhora de gran sentiment, d'un gran amor que inopinadament ha sentit per aquelles obres que per si soles poden fer gran un poble.

—La història passa, amic,— fa «El més petit de tots»,
—però les obres d'art resten com farells lluminosos que assenyalen les fites de la Humanitat.

ELS ETERNS DESCONENTS

Els fanals encesos del bar es reflecteixen en el gran mirall i la claror bat de ple com si fos un dia assolellat; als prestatges, les ampolles s'emmirallen i és una nota de color llampant aquest taulell proveït de plats d'olives, amanida russa, rodanxes d'embotit, pernil dolç...

De les vint taules que hi ha, ara n'hi ha cinc de preses. Són els de sempre. La taula del recó, la coneixem per «la taula dels ganduls», l'altra per «la taula dels reconcentrats»; a les taules que resten, s'hi reuneixen en tertúlia quotidiana una colla de descontents.

Una música dringadora de pisa i culleretes alterna amb les veus: «Arrastro», se sent sovint, acompanyat d'un cop sec a la taula. Una altra veu esquerdada fa: –Va la revenja de cigaló i fària!... – L'altra taula tampoc no és muda. Hi piquen amb el puny, acompanyant-se: –Cau!... Recau!... Sant Vicenç! – Què ha dit, aquest home! El seu company és amatent: – Per aquesta vegada que passi, però ja s'han acabat, els sants! – diu.

A la taula dels ganduls se les heuen. – Jo us dic, – fa en Gurri bo i tivant-se, – que si a mi em feien cap de columna, a hores d'ara ja tindria la ciutat de Saragossa a la gorra!

– Apa, «maco»!, – exclama en Gratapallers donant-li uns quants cops al clatell.

– Doncs, per què no hi vas? – diu en Mitjaarmilla fent l'ullet als altres.

– És que no em vull comprometre...; i és que aquest país és un país d'envegetes, sabeu?

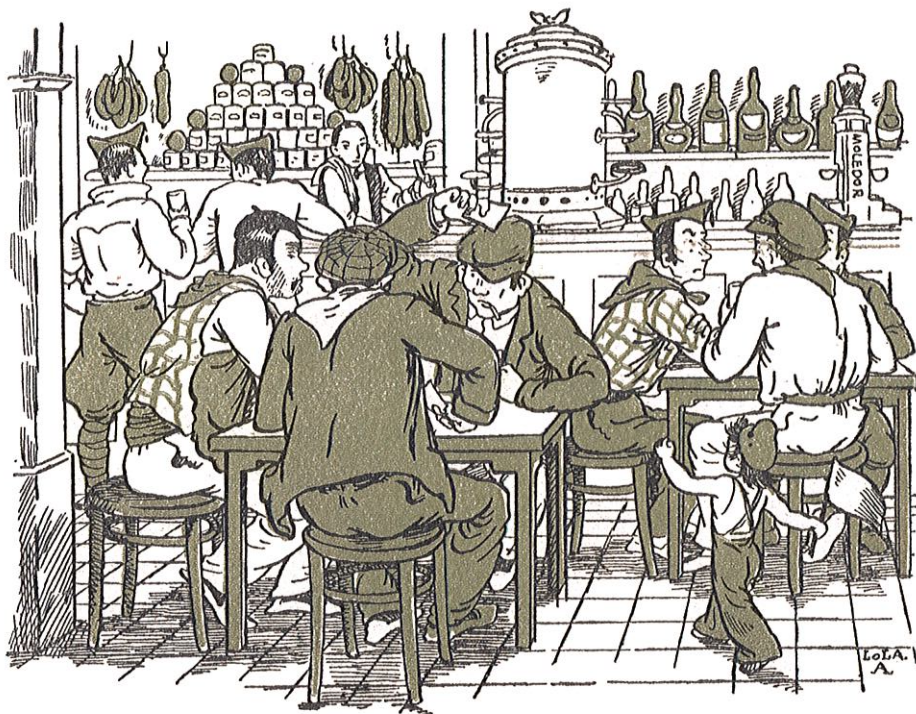
– Té raó l'home! La raó, sabeu?... a una bèstia! Aquest país és un mal país, és un país de reconcentrats, maleït-siga! – fa en Griful.

– Ja la faria anar dreta, ja, la gent!, – torna en Gurri

molt animat. – Obediència cega o, si no, garrotada al «tanto»!

– Obediència a qui, si tu i jo no pensem igual? – fa en Mitjaarmilla.

– Doncs... a les nostres consignes...

– Amb què es menja això? – exclama irònic en Grapallers.

– Amb el control de la llibertat, ve-t'ho ací.

– Si t'entenc, que em pelin!

– És que no hi ha necessitat que m'entenguis!...

Els filòsofs de la taula dels reconcentrats avui tenen palestres, perquè aixequen molt el to de veu: – I aneu, home, aneu!... Pel que dieu!... Jo, a l'electricitat, no li dono cap importància. Al capdavall no és més que una força natural. Veieu? En canvi, els electricistes ja tenen més mèrit!

– Beneit! I ¿què farien els electricistes si no hi hagués electricitat?

– Doncs precisament els van a buscar quan no n'hi ha... Vaja, sou uns entorpits!

– Ets un gran home! – li fa el company; i li tusta l'esquena.

En aquest moment ha entrat el Verdum: – Escolta, vas veure la Trini?

– Sí, la vaig veure a l'Andanga. És una «cosa sèria»; però compte, que és «un rato llarg» d'espavilada.

– I què, d'aquella...

—Noi!... era una «xaveia ferma». Jo ja m'hauria atrevit a «castigar-la», però ho vaig deixar córrer perquè hi havia una colla de «tios» que la seguien.

—Passo!— criden a l'altra taula.

—Doble sis!

—Cap-i-cua!

—Home, esteu de sort!

—I sempre es queixa.

—Sé pel que aneu!...—exclama impetuós el Canari, el més vehement de la taula.—Si em queixo, és que no valia la pena de fer una revolució i guanyar-la...

—No aneu tan de pressa!

—Ara parleu bé!

—No sortiu amb brocs!— torna el Canari—. Tant si l'hem guanyada com si no l'hem guanyada, el cas és que treballem més hores i guanyem menys! Tot plegat, sabeu?... un galimatias!

—D'això en té la culpa el Govern!

—El Govern? Tothom governa!

—...I ningú no creu.

—Això!... haveu tocat el viu!... vull dir que, ja m'enteneu prou!... és això!

—D'acord, home, d'acord!

—Aquesta és, aquesta!... D'ací ve tot!

—Si jo fos dels de dalt!... Sabeu? ja ho veuríeu! — fa el Canari bo i escopint. No m'aturaria pas en dai-xonses ni en dallonses...: al dret!— fa encara més tivat.

—D'acord, ja us ho dic, d'acord.

—Vull dir que ja m'enteneu!

Tot d'un plegat, «El més petit de tots» ha eixit de no sabem on. Estava sotjant. Aquest minyó viu com una mostela, res no se li es-muny; hom diria que té ulls de gat i orelles de llebre. — Sou uns eterns

descontents — els diu—. És una llàstima que no poseu compte a llançar certes paraules al vent que poden girar-se contra vosaltres mateixos. Les paraules dites sense enteniment són armes que vosaltres lliureu graciosament al vostre botxí. Esteu descontents? No culpeu a ningú, ans culpeu-vos; cal l'esforç de tots i de cadascun per a

afrontar les hores difícils a les quals mena una revolució; només així hom pot preparar la joia del viure i benestar futurs. No vulgueu ésser d'aquells que tenen per enemics el seu propi germà; la Revolució veritable és la que condueix a aquell amor que tot home de vàlua espiritual i culte ha de sentir envers el seu semblant, sense altiveses ni humiliacions... Perquè la Revolució no us obliga pas a humiliar-vos com un esclau, però tampoc no us permet d'encastellar-vos com un feudal del temps de l'esclavatge, aquella època malastruga que hem anul·lat.

El Canari s'havia ensorrat la gorra i sortia al carrer. Els llums de la ciutat s'encenien i el cel s'adormia a les suaus clarors de la posta. Els cotxes passaven de pressa com esperitats; els tramvies feien trepidar les lloses; els sons de les botzines i les campanetes atordien els vianants clavant-se aguts en llurs orelles.

Els venedors de diaris passaven llisquents i esbojarrats, dalerosos d'anunciar noves, que cridaven amb l'esforç dels pulmons. Ara, la gent fa pas, i al ritme dels cops secs dels timbals, passa una columna, joventut brava, de mirar punyent, amb un agredolç a flor de boca, que és el comiat.

El Canari acota el cap, i el perdem entre la gent.

ELS POBLES QUE CANTEN

La Rambla dels Ocells és concorreguda i plena. La gent s'atura davant l'altaveu que ressona pel cor de la via i tot ho engresca. Adés eren uns acords estridents, ara és una melodia de contrabaixos i violins, de violoncels i arpes; és una música que anima el cor i alegra l'ànima, però també té cadències que ens fan sentir enyorances.

La música parla i el poble la segueix amb el ritme a flor de llavi, i l'endinsa en el seu esperit. Les melodies s'eixamplen per totes les Rambles i semblen arribar fins a l'estel que brilla en aquest vespre d'hivern. Hom diria que tota la ciutat canta.

El rostre de la gent agombolada, atenta a la melodia, és rostre vehement i expressiu en aquestes hores de Revolució i de guerra: mai com en aquestes hores de prova, la música no ens havia colpit, mai com ara aquestes melodies no ens havien entrat tan endintre del cor ni mai no ens havien fet plorar l'ànima. El poble escolta en un agredolç adolorit, però content.

Aquesta via, sempre atenta a les penes i alegries de la nostra Barcelona inquieta, és tothora plena de brogit, música i festes. La vida l'omple en tots moments. Les Rambles són l'ànima i el cor dels barcelonins; per això hi acudim sempre. I al cor de la ciutat, la «Via sacra» barcelonina, és on el poble ve a riure i a plorar; i és per a aquest cor que guardem totes les festes. En aquestes Rambles, sadollades de llum i de sentors, els ocells hi canten: els disortats, dins la presó de llurs gàbies, i els pardals, en xerradissa de llibertat, esbatussant-se en l'ampla brancada dels vells plàtans.

Ara, els violins fan uns acords de fades i és que apareix «El més petit de tots.» —Etic content del meu poble, —es diu— perquè és un poble que canta; venturosos són aquests, perquè són pobles romàntics... Etic content de la meva gent de platja que canta en aparellar la nau per fer-se a la mar; del camperol que canta fent les sembrades al seu conreu i de tot el poble que a ciutat s'aplega en cors, cançons i melodies que són les ofrenes a l'amada pàtria, per a fer-ne un poble gran.

«El més petit de tots» passa com una rateta despercebuda entre la gent, content i optimista. El seu

poble canta i ens diu que podem esperar bones coses d'un poble que sempre està content.

Mentrestant, les melodies omplen les Rambles al so de violes i violins i aixequen el cor de la gent. I «El més petit de tots» va repetint entre llavis aquelles frases generoses, tot música i harmonia del gran geni, Beethoven:

*Fer tot el bé possible,
amar per damunt de tot la Llibertat;
i baldament fos per un tron,
mai no traïr la Veritat.*

SI N'EREN TRES TAMBORS...

vui el cel és d'un blau turquesa, transparent i clar. La ciutat assolellada està de festa; avui tots els dons de la Natura estan per a ella.

Les músiques ressonen; els herois arriben empunyant banderes i estendards i a llur pas la multitud s'agombola contenta i riallera.

Les trompetes i els tambors desperten la ciutat; els homes braus ja tornen i al seu crit de victòria tot flameja d'alegria.

Ja torna a la pàtria la pau desitjada; alhora, la victòria estén les seves ales per damunt de la ciutat en-

cara fumejant, i dels camps de batalla. Aquesta pau anhelada no és, però, el triomf de la mort, sinó l'esclat d'una vida renovada, més pura i més digna; d'una vida de grans promeses i de grans esperances, perquè és la prova dura dels sacrificis i del dolor. És la pau que ens arriba fresca i riallera com una matinada del bon temps, per a portar-nos l'optimisme a l'esperit i el delit als braços àvids de treballar de bell nou en una labor constructiva; és la pau que ens farà estrènyer tots els homes de bona voluntat que senten bategar en llurs cors els ideals suprems de llibertat i de justícia. És la pau que ha recollit maternalment les nostres llàgrimes, les nostres sofrances i les nostres angoixes per a fer-les servir de ferment d'una humanitat més generosa i agermanada.

La pau ha arribat a la nostra terra i tot s'ha trasmutat: els camps assolats, xops de sang i clivellats per la metralla, tornaran a ésser penetrats per la rella per a rebre la llavor fecunda. Els camins abandonats i sollats per les màquines de destrucció esdevindran, més que mai, els llaços d'unió entre els pobles...

Els herois arriben; ja no són alarits de combat i espetecs de projectils allò que les seves orelles senten: són

melodies vibrants de festa. Els braus lluitadors avancen sota una pluja de flors i branden en l'espai rams de llo-rer i d'olivera. En aquesta arribada vibrant que esvaeix el malson de la tragèdia passada i l'espessa fumera de la guerra, una cançó ressona, i fineix per cantar-la tot el

poble, una cançó mai vella, florida com un maig, dringadora i triomfal:

*Si n'eren tres tambors
que en vénen de la guerra,
EL MÉS PETIT DE TOTS
porta un ram d'olivera...*

I heus ací que «El més petit de tots», aquest fillet de la Revolució, petit i bellugadís, assenyat i generós, ara se'ns ageganta per damunt dels núvols, arran de les estrelles; ara és el gran colós que contemplaran totes les terres del món i estimaran com l'emblema dels caiguts en les lluites per la llibertat dels pobles; com el guió i el símbol de les noves generacions que en l'esdevenidor hauran de mantenir el foc sagrat alimentador de noves gestes.

Í N D E X

El més petit de tots	5
Els pobles aristòcrates	9
La sembra meravellosa	13
Els coloms de la ciutat	19
Els frenètics de la velocitat , , , , ,	27
Una tarda al port	35
Pels nostres carrers	41
Els abrandats inconscients	53
Els eterns descontents	65
Els pobles que canten	73
Si n'eren tres tambors...	77

O B R E S P U B L I C A D E S

Auca del noi català, antifeixista i humà.

Dibuixos : Josep Obiols.

En català, castellà, francès i anglès.

El senyor pèsol i altres plantes.

Poemes per a infants, Salvador Perarnau.

Dibuixos : Joan G. Junceda.

El més petit de tots.

Text i dibuixos : Lola Anglada.

Edicions catalana, castellana i francesa.

E N P R E M S A

De quan escrivien les bèsties.

Contes per a infants, Manuel Amat.

Dibuixos : Artur Moreno.

Proverbios castellanos en acción.

Illustrats per Lluís V. Molné.

En castellà, català, francès i anglès.

Ales roges.

Poemes per a infants, Salvador Perarnau.